

Opis

Siedemnaste wydanie podręcznika zostało w miarę potrzeb zmienione, uzupełnione i poszerzone. W szczególności omówiono w nim pozytywne skutki uznania rządu państwa w międzynarodowym systemie prawnym, a także negatywne skutki prawne spowodowane brakiem uznania nowego rządu. Dramatyczną sytuację humanitarną i prawną uchodźców we współczesnym świecie omówiono na podstawie Konwencji Genewskiej dotyczącej statusu prawnego uchodźców. Wykorzystano też ustawę o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, która określa zasady, warunki i tryb nadawania cudzoziemcom statusu uchodźcy oraz ich prawa i obowiązki. Wreszcie, przedstawiono funkcjonowanie misji pokojowych, poprzez które Rada Bezpieczeństwa ONZ skutecznie uczestniczy w obronie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego w różnych częściach świata.

W książce uzupełniono literaturę przedmiotu o najnowsze publikacje dotyczące tematyki podręcznika oraz wykorzystano nowe akty prawa międzynarodowego i polskiego prawa wewnętrznego.

Adresaci:

Opracowanie jest przeznaczone przede wszystkim dla studentów wydziałów prawa i administracji, a także osób zainteresowanych tą dziedziną prawa, m.in. polityków i dziennikarzy.

Informacje o autorach (redaktorach)

Wojciech Góralczyk (zm. w 1994 r.) - był wybitnym znawcą prawa międzynarodowego publicznego, w tym szczególnie prawa morza; jako przedstawiciel Polski uczestniczył wielokrotnie w konferencjach międzynarodowych poświęconych kodyfikacji prawa morza. Autor kilkudziesięciu artykułów naukowych oraz wciąż aktualnych monografii i podręczników.

Stefan Sawicki - jeden z uczniów prof. Wojciecha Góralczyka, nauczyciel akademicki; specjalista w zakresie prawnej problematyki międzynarodowego ruchu osobowego i organizacji międzynarodowych oraz prawa dyplomatycznego i konsularnego; autor wielu artykułów naukowych, monografii oraz podręczników.

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	13
Przedmowa do czwartego wydania	15
Wykaz skrotów	17
Rozdział I	
Zagadnienia ogólne	19

1. Pojęcie prawa międzynarodowego	19
1.1. Definicja prawa międzynarodowego	19
1.2. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo międzynarodowe prywatne	21
1.3. Nazwa prawa międzynarodowego	22
2. Funkcje (przedmiot) prawa międzynarodowego	23
3. Stosunki międzynarodowe, czyli obrot międzynarodowy	25
4. Cechy charakterystyczne prawa międzynarodowego	27
4.1. Uwagi ogólne	27
4.2. Tworzenie prawa międzynarodowego (brak ustawodawcy)	27
4.3. Przymus w prawie międzynarodowym (brak zorganizowanego aparatu przymusu)	28
4.4. Brak obowiązkowego sądownictwa międzynarodowego	30
4.5. Stosowanie prawa międzynarodowego i jego moc wiążąca	30
5. Struktura i charakter norm współczesnego prawa międzynarodowego	31
6. Prawo międzynarodowe a prawo wewnętrzne. Stosowanie prawa międzynarodowego wewnątrz państwa	33
6.1. Uwagi ogólne	33
6.2. Dualizm i monizm	34
6.3. Obowiązek dostosowania prawa wewnętrznego do prawa międzynarodowego	36
6.4. Sposoby harmonizacji prawa wewnętrznego z międzynarodowymi zobowiązaniami	37
6.5. Miejsce prawa wewnętrznego w stosunkach międzynarodowych	41
6.6. Komplementarność wewnętrznego i międzynarodowego porządku prawnego	42

Rozdział II

Rozwój prawa międzynarodowego	44
1. Uwagi ogólne	44
2. Początki prawa międzynarodowego	45
3. Ukształtowanie systemu prawa międzynarodowego	46
4. Prawo międzynarodowe w okresie kapitalizmu	48
5. Okres współistnienia państw o różnych ustrojach społeczno-politycznych ..	53
5.1. Okres międzywojenny i druga wojna światowa	53
5.2. Okres po drugiej wojnie światowej	58
Rozdział III	
Źródła prawa międzynarodowego	67
1. Pojęcie źródeł prawa międzynarodowego	67
1.1. Różne znaczenia tego terminu	67
1.2. Artykuł 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości a źródła prawa międzynarodowego	68
1.3. Współczesne źródła prawa międzynarodowego	71
1.4. Środki pomocnicze do stwierdzania istnienia norm prawa międzynarodowego	72
2. Umowa międzynarodowa	74
2.1. Uwagi ogólne	74
2.2. Zawieranie umów międzynarodowych	81
2.3. Obowiązki umowy międzynarodowej. Ważność	89
2.4. Zakres czasowy obowiązywania i stosowania umowy międzynarodowej (od kiedy do kiedy)	92
2.5. Zakres podmiotowy obowiązywania umowy międzynarodowej (kogo umowa międzynarodowa obowiązuje)	99
2.6. Zakres terytorialny obowiązywania i stosowania umowy międzynarodowej	101

2.7. Zakres rzeczowy (przedmiotowy) obowiązywania umowy międzynarodowej. Zastrzeżenia	102
2.8. Interpretacja (wykładnia) umowy międzynarodowej	105
3. Prawo zwyczajowe	109
4. Uchwały prawotwórcze (normatywne) organizacji międzynarodowych	119
5. Kodyfikacja prawa międzynarodowego	125

Rozdział IV

Podmioty prawa międzynarodowego	129
1. Uwagi ogólne	129
2. Państwo	132
2.1. Pojęcie i istota państwa	132
2.2. Powstanie i upadek państwa	135
2.3. Ciągłość (identyczność) i sukcesja państw	139
3. Państwo w stosunkach międzynarodowych	142
3.1. Suwerenność i kompetencja własna państw	142
3.2. Zasada nieinterwencji	145
3.3. Równość państw i ich immunitet jurysdykcyjny	147
4. Rodzaje państw	150
4.1. Państwa jednolite i złożone	150
4.2. Państwa śródlądowe, państwa o niekorzystnym położeniu geograficznym i państwa archipelagowe	151
4.3. Państwa trwale neutralne	152
5. Podmioty prawa międzynarodowego inne niż państwa	154
6. Uznanie międzynarodowe	165

Rozdział V

Stosunki, zdarzenia i akty (czynności) prawnomiędzynarodowe	172
1. Stosunki prawnomiędzynarodowe	172

2. Zdarzenia prawnomiędzynarodowe	173
3. Akty (czynności) prawnomiędzynarodowe	174
4. Akty jednostronne państw	181

Rozdział VI

Odpowiedzialność międzynarodowa	185
1. Uwagi ogólne	185
2. Odpowiedzialność państwa	187
3. Odpowiedzialność jednostek	191

Rozdział VII

Terytorium	195
1. Uwagi ogólne	195
2. Terytorium państwowe	196
3. Zwierzchnictwo terytorialne	198
4. Szczególne ograniczenia zwierzchnictwa terytorialnego	200
5. Nabycie terytorium państwowego	202
5.1. Nabycie pierwotne	202
5.2. Nabycie pochodne	204
5.3. Zmiany terytorialne a obywatelstwo ludności	205
5.4. Zakaz użycia siły i prawo narodów do samostanowienia a zmiany terytorialne	206
6. Granice	207
6.1. Uwagi ogólne	207
6.2. Granice Polski	210
7. Rzeki	212
8. Obszary podbiegunowe	216

Rozdział VIII

Międzynarodowe prawo morza	219
---	------------

1. Uwagi ogólne	219
2. Obszary morskie – klasyfikacja	221
3. Statki morskie	223
4. Morskie wody wewnętrzne	228
5. Wody archipelagowe	231
6. Morze terytorialne	232
7. Morska strefa przyległa	236
8. Strefa wyłącznego rybołówstwa	237
9. Szelf kontynentalny	238
10. Strefa ekonomiczna	240
11. Morze pełne	242
12. Dno morz i oceanów poza granicami jurysdykcji państwowej	249
13. Cieśniny i kanały morskie	250
13.1. Cieśniny	250
13.2. Kanały morskie	253
14. Współpraca międzynarodowa w dziedzinie korzystania z obszarów morskich i ochrony środowiska morskiego	254

Rozdział IX

Międzynarodowe prawo lotnicze i kosmiczne .....

259

1. Uwagi ogólne	259
2. Przestrzeń powietrzna	261
3. Statki powietrzne	263
4. Międzynarodowa żegluga powietrzna	266
5. Prawo kosmiczne	269

Rozdział X

Ludność państwa .....

275

1. Uwagi ogólne	275
-----------------------	-----

2. Obywatelstwo	276
3. Traktowanie cudzoziemców	282
4. Międzynarodowy ruch osobowy	284
5. Ekstradycja i azyl	286
6. Ochrona grup ludzkich i praw człowieka	289
7. Uchodźcy	293

Rozdział XI

Prawo dyplomatyczne i konsularne	295
1. Uwagi ogólne	295
2. Stosunki i służba dyplomatyczna	296
2.1. Źródła prawa dyplomatycznego	296
2.2. Ustanowienie i utrzymywanie stosunków dyplomatycznych	298
2.3. Funkcje misji dyplomatycznej	298
2.4. Członkowie misji dyplomatycznej	300
2.5. Przywileje i immunitety dyplomatyczne	305
2.6. Treść (zakres przedmiotowy) przywilejów i immunitetów dyplomatycznych	307
2.7. Osoby korzystające z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych (zakres podmiotowy)	309
2.8. Zakres czasowy obowiązywania przywilejów i immunitetów	310
2.9. Zakres terytorialny obowiązywania przywilejów i immunitetów	310
2.10. Obowiązek członków misji wobec państwa przyjmującego	311
2.11. Pomieszczenia misji dyplomatycznej	311
2.12. Misje specjalne	312
3. Stosunki i służba konsularna	313
3.1. Źródła prawa konsularnego	313
3.2. Ustanowienie i utrzymywanie stosunków konsularnych	314

3.3. Funkcje konsularne	315
3.4. Członkowie urzędu konsularnego	317
3.5. Przywileje i immunitety konsularne	319
3.6. Treść (zakres przedmiotowy) przywilejów i immunitetów konsularnych	319
3.7. Osoby korzystające z przywilejów i immunitetów konsularnych	320
3.8. Zakres czasowy obowiązywania przywilejów i immunitetów konsularnych	321
3.9. Zakres terytorialny obowiązywania przywilejów i immunitetów konsularnych	321
3.10. Pomieszczenia i archiwa konsularne	321

Rozdział XII

Organizacje międzynarodowe	323
1. Uwagi ogólne	323
2. Organizacja Narodów Zjednoczonych	334
2.1. Podstawy prawne i istota ONZ	334
2.2. Członkostwo w ONZ	336
2.3. Cele i zasady ONZ	339
2.4. Struktura organizacyjna ONZ	341
2.5. Zgromadzenie Ogólne	342
2.6. Rada Bezpieczeństwa	345
2.7. Rada Gospodarcza i Społeczna	348
2.8. Rada Powiernicza	349
2.9. Sekretariat	350
2.10. Misje pokojowe	351
2.11. Działalność ONZ	352
3. Organizacje wyspecjalizowane	353

4. Organizacje regionalne	356
4.1. Organizacja Państw Amerykańskich	356
4.2. Liga Państw Arabskich	357
4.3. Unia Afrykańska	358
5. Organizacje wojskowe	359
5.1. Karta Narodów Zjednoczonych a przymierza	359
5.2. Pakt Południowoatlantycki	359
6. Rada Europy	360
7. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)	362

Rozdział XIII

Umowy i organizacje gospodarcze	364
1. Uwagi ogólne	364
2. Dwustronne umowy gospodarcze	365
3. Organizacje gospodarcze	369
3.1. Rola ONZ w rozwiązywaniu problemów gospodarczych	369
3.2. Układ Ogólny w sprawie Taryf Celnych i Handlu	370
3.3. Światowa Organizacja Handlu	372
3.4. Międzynarodowy Fundusz Walutowy	373
3.5. Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju	375

Rozdział XIV

Załatwianie sporów międzynarodowych	377
1. Uwagi ogólne	377
2. Rokowania (negocjacje)	381
3. Dobre usługi i pośrednictwo (mediacja)	381
4. Komisje śledcze	383
5. Koncyliacja	384
6. Postępowanie przed organami Narodów Zjednoczonych	385

7. Arbitraż (sądownictwo polubowne)	387
8. Sądownictwo międzynarodowe	391
8.1. Uwagi ogólne	391
8.2. Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej	391
8.3. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości	392
8.4. Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza	400
9. Środki odwetowe	400

Rozdział XV

Prawo przeciwojenne	403
1. Uwagi ogólne	403
2. Zakaz agresji	403
3. Definicja agresji	407
4. Bezpieczeństwo zbiorowe	409

Rozdział XVI

Prawo konfliktów zbrojnych	417
1. Uwagi ogólne	417
1.1. Pojęcie wojny i konfliktu zbrojnego	417
1.2. Pojęcie prawa wojennego i jego obowiązywanie	418
1.3. Stosowanie prawa wojennego w konfliktach zbrojnych niemających charakteru międzynarodowego	420
1.4. Źródła prawa wojennego	420
1.5. Obszar wojny i teatr wojny	423
2. Początek wojny	424
3. Wojna lądowa	425
3.1. Siły zbrojne – skład	425
3.2. Kroki nieprzyjacielskie	427
3.3. Ochrona ofiar wojny	430

3.4. Okupacja wojenna	433
4. Wojna morska	436
4.1. Uwagi ogólne	436
4.2. Morskie siły zbrojne	436
4.3. Akty walki	437
4.4. Ochrona chorych, rannych i rozbitków	438
4.5. Akty wrogie	438
5. Wojna powietrzna	440
5.1. Uwagi ogólne	440
5.2. Siły zbrojne	441
5.3. Akty walki	441
6. Zakończenie wojny	442
7. Neutralność w wojnie	444
Materiały do poznania prawa międzynarodowego	447
Skorowidz	453